УДК 658:330.26

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ, ЙОГО СУТНІСТЬ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ

Б. Р. Гевко, аспірант, Тернопільський національний економічний університет, gevkobr@ukr.net

Методологія дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання, поряд з яким були використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: абстрактно-логічний, дедуктивний і системний аналізи. Абстрактно-логічний метод дозволив встановити логічні взаємозв'язки між складовими елементами сутності організаційно-економічного механізму. За допомогою синтезу досліджено принципи організаційно-економічного механізму, критерії оцінки його ефективності та основні етапи процесу впровадження його на підприємстві. На основі узагальнення наукових джерел, присвячених проблемі трактування поняття сутності організаційно-економічного механізму енергозбереження, обґрунтовано можливість його застосування на підприємстві.

Результати. Встановлено, що організаційно-економічний механізм енергозбереження на підприємстві – це поєднання організаційних і економічних важелів, які впливають на економічні та організаційні чинники економії електроенергії, особливо в місцях загального користування. Сукупність органічно поєднаних фінансово-економічних засобів спрямована на стимулювання енергозберігаючих процесів, зокрема на державну інвестиційну підтримку енергозбереження на всіх рівнях, а також систему управління процесами енергозбереження. Показано, що в основу механізму покладені такі принципи: дотримання цілісної та єдиної системи енергозбереження на підприємстві, охоплення підприємства енергозберігаючими заходами; економічне стимулювання та службове заохочення працівників підприємства за підвищення енергоефективності.

Обґрунтовано, що критеріями оцінки ефективності організаційно-економічних заходів із енергозбереження є: збільшення потенціалу енергозбереження підприємства, зменшення питомої енергоємності праці працівників підприємства при наданні послуг, зростання частки альтернативних і відновлювальних джерел енергії у енергобалансі підприємства.

Наукова новизна. Запропоновано наукове обґрунтування сутності поняття організаційно-економічного механізму енергозбереження на підприємстві та побудовано його концептуальну модель.

Практична значущість. Одержані результати дослідження можуть бути використані в процесі впровадження організаційно-економічного механізму енергозбереження на

підприємстві. Впровадження запропонованої концептуальної моделі організаційно-економічного механізму енергозбереження дозволить забезпечити підвищення рівня енергоефективності на підприємстві з подальшою інтеграцією на регіональному та державному рівнях.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, сутність, поняття, енергозбереження, впровадження, енергетично-економічне, реалізація, принципи, критерії, управління, етапи, ефективність.

Література

1.Большой экономический словарь: 25000 терминов / под ред. А. Н. Азрилияна. – 7-е изд., доп. – М. : Институт новой экономики, 2010. – 1472 с.

Bolshoy ekonomicheskiy slovar : 25000 terminov [Great Dictionary of Economics : 25000 terms] / pod red. A. N. Azriliyana. – 7-ye izd., dop. – M. : Institut novoy ekonomiki, 2010. – 1472 p.

2.Маевский В. Логистика и финансы / В. Маевский // Финансовий директор. – 2005. – № 6. – С. 13–17.

Mayevskiy V. *Logistika i finansy* [Logistics and Finance] / V. Mayevskiy // Finansoviy direktor. – 2005. – № 6. – P. 13–17.

3.Гуменюк В. Я. Трансформування економічних механізмів управління вищою освітою : монографія / В. Я. Гуменюк, І. Я. Рощик. – Рівне : НУВГП, 2012. – 219 с.

Humeniuk V. Ya. *Transformuvannia ekonomichnykh mekhanizmiv upravlinnia vyshchoiu osvitoiu,* monohrafiia [Transformations of economic mechanisms the management of higher education] / V. Ya. Humeniuk, I. Ya. Roshchyk. – Rivne : NUVHP, 2012. – 219 p.

4Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. пос. / О. В. Шкурупій, В. В. Гончаренко, І. А. Артеменко та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.

Zovnishnoekonomichna diialnist pidpryiemstva: navch. pos.. [Foreign economic activity of the enterprise] / O. V. Shkurupii, V. V. Honcharenko, I. A. Artemenko ta in. – K. : Tsentr uchbovoi literatury, 2012. – 248 p.

5.Булеев И. П. Формирование организационно-экономического механизма управления предприятием по обработке цветных металов / И. П. Булеев. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 1993. – 225 с.

Buleyev I. P. *Formirovaniye organizatsionno-ekonomicheskogo mekhanizma upravleniya predpriyatiyem po obrabotke tsvetnykh metalov* [Formation of the organizational and economic mechanism of enterprise management for processing non-ferrous metals] / I. P. Buleyev. – Donetsk : IEP NAN Ukrainy, 1993. – 225 p.

6.Неміш П. Д. Сутність, оцінка та напрями підвищення ефективності механізму енергозбереження АПК / П. Д. Неміш // Інноваційна економіка. – 2013. – № 7 (45). – С. 46–53.

Nemish P. D. *Sutnist, otsinka ta napriamy pidvyshchennia efektyvnosti mekhanizmu enerhozberezhennia APK* [Essence, evaluation and directions of increase effectiveness of the mechanism energy saving of AIC] / P. D. Nemish // Innovatsiina ekonomika. – 2013. – № 7 (45). – P. 46–53.

7.Михайленко І. Д. Політика енергозбереження, потенціальні можливості енергозбереження в Україні / І. Д. Михайленко // Энергосбережение. – 2006. – № 1. – С. 3–8.

Mykhailenko I. D. *Polityka enerhozberezhennia, potentsialni mozhlyvosti enerhozberezhennia v Ukraini* [The policy of energy saving, potential energy saving possibilities in Ukraine] / I. D. Mykhailenko // Energosberezheniye. – 2006. – № 1. – P. 3–8.

8.Афонченкова Т. М. Формування економічного механізму енергозбереження сільськогосподарськими підприємствами : автореф. дис. / Т. М. Афонченкова; ПВНЗ Європ. ун-т – К., 2008. – 22 с.

Afonchenkova T. M. *Formuvannia ekonomichnoho mekhanizmu enerhozberezhennia silskohospodarskymy pidpryiemstvamy : avtoref. dys.* [Formation of the economic mechanism of energy saving of agricultural enterprises] / T. M. Afonchenkova; PVNZ Yevrop. un-t – K., 2008. – 22 p.

9.Бевз В. В. Розвиток механізму енергозбереження на підприємствах харчової промисловості / В. В. Бевз // Вчені записки: зб. наук. праць. – К. : КНЕУ, 2011. – № 13. – С. 169−173.

Bevz V. V. *Rozvytok mekhanizmu enerhozberezhennia na pidpryiemstvakh kharchovoi promyslovosti* [The development of mechanism energy savings at food industry enterprises] / V. V. Bevz // Vcheni zapysky: zb. nauk. prats. – K. : KNEU, 2011. – № 13. – P. 169–173.

10. Докуніна К. І. Теоретичні аспекти формування економічного механізму енергозбереження / К. І. Докуніна // Комунальне господарство міст – 2012. – № 106. – С. 341–350.

Dokunina K. I. *Teoretychni aspekty formuvannia ekonomichnoho mekhanizmu enerhozberezhennia* [Theoretical aspects of the formation of the economic mechanism of energy saving] / K. I. Dokunina // Komunalne hospodarstvo mist. – 2012. – № 106. – P. 341–350.

11. Сердюк Т. В. Організаційно-економічний механізм енергозбереження в промисловості : моногр. / Т. В. Сердюк. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. – 154 с.

Serdiuk T. V. *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm enerhozberezhennia v promyslovosti : monohr.* [Organizational and economic mechanism of energy saving in the industry] / T. V. Serdiuk. – Vinnytsia : UNIVERSUM-Vinnytsia, 2005. – 154 p.

12. Джеджула В. В. Формування організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності промислових підприємств / В. В. Джеджула // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 12. – Ч. 3. – С. 116–118.

Dzhedzhula V. V. *Formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu pidvyshchennia enerhoefektyvnosti promyslovykh pidpryiemstv* [Formation of organizational and economic mechanism improvement of energy efficiency of the industrial enterprises] / V. V. Dzhedzhula // Ekonomichnyi analiz: zb. nauk. prats. – 2013. – Vyp. 12. – Ch. 3. – P. 116–118.

13. Чистов Ю. І. Сутність механізму енергозбереження та його багатогранна природа / Ю. І. Чистов // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2010. – № 5.– С. 341–344.

Chystov Yu. I. *Sutnist mekhanizmu enerhozberezhennia ta yoho bahatohranna pryroda* [The essence of energy conservation mechanism and its multifaceted nature] / Yu. I. Chystov // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. – 2010. – № 5. – P. 341–344.

14. Вовк Ю. Організаційно-економічний механізм управління раціональним використанням ресурсів [Електронний ресурс] / Ю. Вовк // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 1 (40). – Режим доступу : http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories /pdf/2011/11vyyrvr.pdf.

Vovk Yu. *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm upravlinnia ratsionalnym vykorystanniam resursiv* [Organizational and economic mechanisms of rational use of resources] / Yu. Vovk // Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava. – 2011. – Vyp. 1 (40). [Electronic resource]. – Access mode: http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories /pdf/2011/11vyyrvr.pdf.

15. Іпполітова І. Я. Формування організаційно-економічного механізму енергозбереження на підприємстві / І. Я. Іпполітова, К. С. Сорокотяженко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Випуск 8. – С.406-411.

Ippolitova I. Ya. *Formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu enerhozberezhennia na pidpryiemstvi* [Formation of organizationaland economic mechanism of energy saving at the enterprise] / I. Ya. Ippolitova, K. S. Sorokotiazhenko // Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. – 2015. – Vypusk 8. – P. 406–411.

16. Про енергоефективність: Проект Закону України від 23.07.2009 р. № 5016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5016&skl=7

Pro enerhoefektyvnist: Proekt Zakonu Ukrainy vid 23.07.2009 r. № 5016 [On the energy efficiency: the Project of Law of Ukraine dated 23.07.2009, no. 5016] [Electronic resource]. – Access mode: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5016&skl=7

17. Про енергозбереження: Закон України від 01.07.1994 р. № 75/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 30. – Ст. 284.

Pro enerhozberezhennia: Zakon Ukrainy vid 01.07.1994 r. № 75/94-VR [On the energy saving: the Law of Ukraine dated 01.07.1994, no. 75/94-*VR*] // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1994. – № 30. – St. 284.

18. Гнідий М. В. Методологія визначення теоретичного потенціалу енергозбереження на різних рівнях управління економікою / М. В. Гнідий, О. Є. Маляренко // Проблеми загальної енергетики. – 2007. – № 15. – С. 1–21.

Hnidyi M. V. *Metodolohiia vyznachennia teoretychnoho potentsialu enerhozberezhennia na riznykh rivniakh upravlinnia ekonomikoiu* [Methodology for defining the theoretical potential of energy savings at different levels of economic management] / M.V. Hnidyi, O. Ye. Maliarenko // Problemy zahalnoi enerhetyky. – 2007. – № 15. – P. 1–21.

19. Гордієнко О. С. Енергозбереження транспортних підприємств / О. С. Гордієнко // Технологический аудит и резервы производства. – 2012. –№ 1 (7). – Т. 5. – С. 13–14.

Hordiienko O. S. *Enerhozberezhennia transportnykh pidpryiemstv* [Energy saving of transport enterprises] / O. S. Hordiienko // Tekhnolohycheskyi audyt y rezervы proyzvodstva. – 2012. –№ 1 (7). – T. 5. – P. 13–14.

20.Руководство по энергетической статистике / Международное энергетическое агентство [Электронный

ресурс]. – Режим доступа: http://www.iea.org/stats/docs/statistics_manual_russian.pdf.

Rukovodstvo po energeticheskoy statistike / Mezhdunarodnoye energeticheskoye agentstvo [Manual on Energy Statistics / International Energy Agency] [Electronic resource]. – Access mode: http://www.iea.org/stats/docs/statistics_manual_russian.pdf.

21.Захарова О. В. Экономические аспекты энергосбережения на промышленных предприятиях / О. В. Захарова // Интегрированные технологии и энергосбережение. – 2002. – № 2. – С. 40–45.

Zakharova O. V. *Ekonomicheskiye aspekty energosberezheniya na promyshlennykh predpriyatiyakh* [Economic aspects of energy saving at the industrial enterprises] / O. V. Zakharova // Integrirovannyye tekhnologii i energosberezheniye. – 2002. – № 2. – P. 40–45.

22.Evaluation and Monitoring for the EU Directive on Energy End-Use Efficiency and Energy Services [Electronic resource]. – Access mode: http://www.evaluate-energysavings.eu/emeees/en/publications/reports/EMEEES_ Final_ Report.pdf.

23.Михайлов С. А. Место стратегии энергосбережения в стратегии социально-экономического развития региона / С. А. Михайлов, В. П. Мешалки, А. А. Балябина // Менеджмент в России и за рубежом. – 2009. – № 2. – С. 22–30.

Mikhaylov S. A. *Mesto strategii energosberezheniya v strategii sotsialno-ekonomicheskogo razvitiya regiona* [Place of Energy Saving Strategy in the strategy of the social and economic development of the region] / S. A. Mikhaylov, V. P. Meshalki, A. A. Balyabina // Menedzhment v Rossii i za rubezhom. – 2009. – № 2. – P. 22–30.

24. Гаприндашвілі Б. В. Енергозбереження як чинник підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств / Б. В. Гаприндашвілі // БізнесІнформ – 2014. – № 8. – С. 213–217.

Hapryndashvili B. V. *Enerhozberezhennia yak chynnyk pidvyshchennia konkurentospromozhnosti promyslovykh pidpryiemstv* [Energy conservation as a factor of improvement of industrial enterprises competitiveness] / B.V. Hapryndashvili // BiznesInform – 2014. – № 8. – P. 213–217.

25. Про енергозбереження: модельний закон, прийнятий на дванадцятому засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД від 08.12.1998 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_a28.

Pro enerhozberezhennia: modelnyi zakon, pryiniatyi na dvanadtsiatomu zasidanni Mizhparlamentskoi Asamblei derzhav-uchasnyts SND vid 08.12.1998 r. [On energy saving: the model law adopted at the twelfth session of the Inter-parliamentary Assembly of CIS member states from 08.12.1998] [Electronic resource]. – Access mode: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_a28.

26. Тимофеев В. Н. Энергоменеджмент и энергосбережение – общность и отличия / В. Н. Тимофеев, И. А. Немировский // Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит. – 2007. – № 5. – С. 32–37.

Timofeyev V.N. *Energomenedzhment i energosberezheniye – obshchnost' i otlichiya* [Energy management and energy saving – commonality and differences] / V. N. Timofeyev, I. A. Nemirovskiy // Energosberezheniye. Energetika. Energoaudit. – 2007. – № 5. – P. 32–37.

27. Стратегія енергозбереження в Україні / За ред. В. А. Жовтянського. – К. : Академперіодика, 2006. – Т 2. – 600 с.

Stratehiia enerhozberezhennia v Ukraini [The strategy of energy efficiency in Ukraine] / Za red. V. A. Zhovtianskoho. – K. : Akademperiodyka, 2006. – T 2. – 600 s.

28.Микитенко В. В. Енергоефективність промислового виробництва: [монографія] / В. В. Микитенко. – К. : Об'єднаний інститут економіки, 2004. – 281 с.

Mykytenko V. V. *Enerhoefektyvnist promyslovoho vyrobnytstva: monohrafiia* [Energy efficiency of industrial production] / V. V. Mykytenko. – K. : Obiednanyi instytut ekonomiky, 2004. – 281 p.

29. Інноваційний розвиток промислових підприємств: аналіз та оцінки : моногр. / М. П. Войнаренко, А. В. Череп, Л. Г. Олейнікова, О. Г. Череп. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 444 с.

Voinarenko M. P. *Innovatsiinyi rozvytok promyslovykh pidpryiemstv: analiz ta otsinky : monohr.* [Innovative development of industrial enterprises: analysis and evaluation] / M. P. Voinarenko, A. V. Cherep, L. H. Oleinikova, O. H. Cherep. – Khmelnytskyi : KhNU, 2010. – 444 p.